یادداشت

یک روش برای تنظیم بازار

قسمت دوم

زهرا آقاجانی* - الناز عیادت‌آوچی*

● بازارهای محصولات کشاورزی (برای عرضه انواع میوه، سبزیجات، گوشت، لبنیات و...) با ویژگی‌هایی مشابه میادین میوه و ترهبار ایران، در کشورهای دیگر اعم از توسعه‌یافته و در حال توسعه نیز مرسوم بوده و به‌غیرازین زیرساخت‌های مهم تأمین امنیت غذایی شهروندان، کمک به کشاورزان کوچک‌مقیاس حاشیه شهرها و تنظیم بازار مورد توجه هستند. به طور مثال این بازارها در آمریکا، کانادا و اروپا تحت عنوان بازارهای کشاورزان (Farmers' Markets) یا بازارهای محصولات تازه (Fresh Markets) و در چین با نام بازارهای تره‌بار (Wet Markets) فعالیت می‌کنند. بررسی تجربیات کشورهای مختلف جهان نشان می‌دهد که توسعه کمی و کیفی این بازارها با اهداف گوناگون مورد توجه بوده است. نوع و گستره سیاست‌های دولت‌ها در این‌باره، ارتباط تنگاتنگی با میزان نقش دولت در مدیریت این بازارها دارد. در کشورهای اروپایی، مدیریت دولتی با درجات مختلف بر بازارهای کشاورزی امری معمول است. برای نمونه در شهرهایی مانند آتن (یونان)، تورینو (ایتالیا) و بارسلونا (اسپانیا) بازارهای محصولات کشاورزی دارای محل‌های ثابت بوده و همگی تحت مالکیت و مدیریت شهرداری‌ها قرار دارند. در شهرهایی مانند لندن و تولوز (فرانسه) نیز دولت با وجود ایفای نقش مدیریتی، فقط به اجاره فضاهای عمومی به بخش خصوصی برای برپایی این بازارها می‌پردازد. تعامل و همکاری غرفه‌داران با نهاد مسئول بازار، از عوامل کلیدی موفقیت این بازارها محسوب می‌شود. تجربه بازارهای محصولات کشاورزی شهر بارسلونا می‌تواند به‌عنوان الگویی موفق در این زمینه معرفی شود. براساس‌این، در هر بازار باید انجمنی با عضویت همه غرفه‌داران تشکیل شود. این انجمن‌ها علاوه بر اینکه مسئولیت پاکیزگی و امنیت بازار را برعهده دارند، در توسعه، نوسازی و نیز تدوین استراتژی‌های برندینگ با نهاد متولی بازارها یعنی مؤسسه بازارهای شهرداری (ذیل شورای شهر) همکاری می‌کنند.

در کشورهایی مانند ایسلاند متحده آمریکا و کانادا، مالکیت و مدیریت این بازارها عمدتاً برعهده بخش خصوصی بوده و دولت‌ها برنامه‌های حمایتی مختلفی را برای توسعه کمّی و کیفی این مراکز اجرا می‌کنند. در ادامه به بررسی جزئی‌تر تجربیات کشورهای چین و ایالات متحده در توسعه بازارهای محصولات کشاورزی در شهرها پرداخته خواهد شد.

در کشور چین، بازارهای محصولات کشاورزی (بازارهای تره‌بار) که به طور سنتی جزء مهمی از زنجیره تأمیس محصولات تازه در شهرها به شمار می‌روند، در سال‌های اخیر با هدف ارتقای دسترسی شهروندان به محصولات کشاورزی تازه با قیمت‌های مقبول، با تحولاتی مواجه بوده‌اند. در برخی شهرهای بزرگ مانند نانجینگ، این مراکز همچنان سهم بزرگی از بازار خرده‌فروشی میوه، سبزی و گوشت را به خود اختصاص می‌دهند و از حمایت‌های شهرداری‌ها برای توسعه و گسترش برخوردارند؛ به‌طوری‌که شهرداری نانجینگ در قالب برنامه شبکه تجارت این شهر، ایجاد بیش از ۲۰۰ بازار میوه و سبزی جدید در این شهر را تا سال ۲۰۳۰ پیش‌بینی کرده است. در تعدادی از شهرهای متوسط چین نیز توسعه کمّی بازارهای تره با امکانات مدرن و در مناطق جدید این شهرها، در دستور کار شهرداری‌ها قرار دارند. در شهرهای بزرگی مثل پکن، شانگهای، گوانگ‌ژو و چنگ‌دو، پس از سال ۲۰۱۰ سیاست توسعه بازارهای تره اجرا گذاشته شد که نتیجه آن گسترش عرضه مستقیم محصولات از سوی کشاورزان و باغداران به جای حجم وسیع واسطه‌ها در بازار مدیریت ترهبار بود. همچنین در برخی نقاط کشور چین، از این بازارها برای عرضه کالاهای تنظیم بازاری در شرایط افزایش شدید قیمت‌ها استفاده می‌شود. به‌عنوان مثال، در سپتامبر ۲۰۱۹ مقامات شهر نانینگ، برای عرضه گوشت خوک با دست‌کم ۱۰ درصد قیمت زیر بازار با محدودیت خرید روزانه حداکثر یک کیلوگرم از طرف هر شهروند، از ۱۰ بازار تره‌بار فعال این شهر اقدام کردند. این شهر در منطقه‌ای از چین قرار دارد که علاوه بر بالابودن صرف این نوع کیفیت در آن، از فقیرترین مناطق این کشور محسوب می‌شود.

در ایالات متحده، بازارهای کشاورزان با توجه به اهمیت آنها در حمایت از فعالیت‌های کشاورزی کوچک‌مقیاس حومه شهرها و ارتقای امنیت غذایی شهروندان و به‌ویژه اقشار آسیب‌پذیر همواره مورد توجه سیاست‌گذاران بوده‌اند. تعداد این مراکز در این کشور از دهه ۹۰ به این سو بیش از چهار برابر شده و درحال‌حاضر به بیش از هشت‌هزار و ۶۰۰ مرکز می‌رسد. برای از این بازارها فضای بوده و برخی دیگر نیز در سطوح ملی، منطقه‌ای و محلی مدیریت عرضه‌شده در آنها نه‌تنها میوه و سبزیجات؛ بلکه انواع محصولات لبنی، گوشت، نان، برخی مواد غذایی پخته‌شده و حتی گل و گیاه را نیز شامل می‌شوند. طبق مطالعات انجام‌شده، معمولا قیمت محصولات عرضه‌شده در بازارهای کشاورزان معمولا از قیمت محصولات مشابهی که در سوپرمارکت‌ها و ظرف خوار بازارفروشی‌ها عرضه می‌شود، پایین‌تر است. علاوه‌براین، در حدود نیمی از این بازارها، همانطور که در سیاست‌های توزیع‌شده از طریق برنامه‌های فدرال برای حمایت از اقشار کم‌درآمد و آسیب‌پذیر و دیگر افراد واجد شرایط پذیرفته می‌شود.

در کشورهایی مانند ایسلاند متحده آمریکا و کانادا، مالکیت و مدیریت این بازارها عمدتاً برعهده بخش خصوصی بوده و دولت‌ها برنامه‌های حمایتی مختلفی را برای توسعه کمّی و کیفی این مراکز اجرا می‌کنند. در ادامه به بررسی جزئی‌تر تجربیات کشورهای چین و ایالات متحده در توسعه بازارهای محصولات کشاورزی در شهرها پرداخته خواهد شد.

در کشور چین، بازارهای محصولات کشاورزی (بازارهای تره‌بار) که به طور سنتی جزء مهمی از زنجیره تأمیس محصولات تازه در شهرها به شمار می‌روند، در سال‌های اخیر با هدف ارتقای دسترسی شهروندان به محصولات کشاورزی تازه با قیمت‌های مقبول، با تحولاتی مواجه بوده‌اند. در برخی شهرهای بزرگ مانند نانجینگ، این مراکز همچنان سهم بزرگی از بازار خرده‌فروشی میوه، سبزی و گوشت را به خود اختصاص می‌دهند و از حمایت‌های شهرداری‌ها برای توسعه و گسترش برخوردارند؛ به‌طوری‌که شهرداری نانجینگ در قالب برنامه شبکه تجارت این شهر، ایجاد بیش از ۲۰۰ بازار میوه و سبزی جدید در این شهر را تا سال ۲۰۳۰ پیش‌بینی کرده است. در تعدادی از شهرهای متوسط چین نیز توسعه کمّی بازارهای تره با امکانات مدرن و در مناطق جدید این شهرها، در دستور کار شهرداری‌ها قرار دارند. در شهرهای بزرگی مثل پکن، شانگهای، گوانگ‌ژو و چنگ‌دو، پس از سال ۲۰۱۰ سیاست توسعه بازارهای تره اجرا گذاشته شد که نتیجه آن گسترش عرضه مستقیم محصولات از سوی کشاورزان و باغداران به جای حجم وسیع واسطه‌ها در بازار مدیریت ترهبار بود. همچنین در برخی نقاط کشور چین، از این بازارها برای عرضه کالاهای تنظیم بازاری در شرایط افزایش شدید قیمت‌ها استفاده می‌شود. به‌عنوان مثال، در سپتامبر ۲۰۱۹ مقامات شهر نانینگ، برای عرضه گوشت خوک با دست‌کم ۱۰ درصد قیمت زیر بازار با محدودیت خرید روزانه حداکثر یک کیلوگرم از طرف هر شهروند، از ۱۰ بازار تره‌بار فعال این شهر اقدام کردند. این شهر در منطقه‌ای از چین قرار دارد که علاوه بر بالابودن صرف این نوع کیفیت در آن، از فقیرترین مناطق این کشور محسوب می‌شود.

در ایالات متحده، بازارهای کشاورزان با توجه به اهمیت آنها در حمایت از فعالیت‌های کشاورزی کوچک‌مقیاس حومه شهرها و ارتقای امنیت غذایی شهروندان و به‌ویژه اقشار آسیب‌پذیر همواره مورد توجه سیاست‌گذاران بوده‌اند. تعداد این مراکز در این کشور از دهه ۹۰ به این سو بیش از چهار برابر شده و درحال‌حاضر به بیش از هشت‌هزار و ۶۰۰ مرکز می‌رسد. برای از این بازارها فضای بوده و برخی دیگر نیز در سطوح ملی، منطقه‌ای و محلی مدیریت عرضه‌شده در آنها نه‌تنها میوه و سبزیجات؛ بلکه انواع محصولات لبنی، گوشت، نان، برخی مواد غذایی پخته‌شده و حتی گل و گیاه را نیز شامل می‌شوند. طبق مطالعات انجام‌شده، معمولا قیمت محصولات عرضه‌شده در بازارهای کشاورزان معمولا از قیمت محصولات مشابهی که در سوپرمارکت‌ها و ظرف خوار بازارفروشی‌ها عرضه می‌شود، پایین‌تر است. علاوه‌براین، در حدود نیمی از این بازارها، همانطور که در سیاست‌های توزیع‌شده از طریق برنامه‌های فدرال برای حمایت از اقشار کم‌درآمد و آسیب‌پذیر و دیگر افراد واجد شرایط پذیرفته می‌شود.

وزارت کشاورزی آمریکا برای توسعه، تجهیز و گسترش انواع بازارهای فروش مستقیم محصولات کشاورزی اعم از بازارهای میوه و سبزی، غرفه‌های کنار جاده، گردشگری، کشاورزی و... کمک‌های مالی اعم‌کشی‌ها. این کمک‌ها در قالب برنامه ارتقای بازارهای کشاورزی (Farmers Market Promotion Program) و برای اقداماتی مانند فعالیت‌های بازاریابی و توسعه‌ای، ظرفیت‌سازی، آموزش و کمک‌های فنی اعطا می‌شود. همه بازیگران فعال در بازارهای کشاورزی اعم از مسئولان بازارهای کشاورزی، کسوت‌ها و تعاونی‌های کشاورزی، شرکت‌های توسعه اقتصادی، شرکت‌های محلی و قبیله‌ای، شرکت‌های غیرانتفاعی، انجمن‌های تولیدکنندگان محصولات کشاورزی، نهادهای اعام‌المنفعه و... می‌توانند مشمول کمک‌های مالی شوند. در نهایت دولت‌ها در اعطای کمک‌های مالی با بازارهایی است که در مناطق محروم و فقیر واقع شده باشند.

نکات کلیدی

- توسعه میادین میوه و ترهبار از اولویت‌های اصلی دولت و بخش عمومی در راستای تنظیم بازار اقلام عمدتاً کشاورزی محسوب می‌شود.

ادامه در صفحه ۹

عکس: مدام جهانی، فارس

دبیر ستاد هماهنگی مبارزه با مفاسد اقتصادی در گفت‌وگو با «شرق»، ابعاد پرونده ارزی هفت‌تپه را بررسی کرد

سندی درباره تخلف وزیر و معاونانش نداریم

لیلا مرگن

پرونده‌های ارزی و دلارهایی که هیچ وقت به کشور بازنگشتند، یکی از آن مسائلی بود که همواره مورد توجه رسانه‌ها قرار داشت. هر از گاهی می‌شنیدیم دادگاه‌های مفاسد اقتصادی تشکیل شده و در این دادگاه‌ها عنوان می‌شد یک فرد عادی هزاران دلار را از کشور خارج کرده و هیچ‌گاه به ایران بازگردانده نشده است. واقعیت این پرونده‌ها چیست؟ آیا واقعاً ارزی به کشور بازنگشته‌اند. آیا تصمیماتی که میدان دولتی در برخی مواقع گرفته‌اند، این مشکلات را ایجاد کرده است. کاظم پالیزدار مسئول معاون اول رئیس‌جمهور و دبیر ستاد هماهنگی مبارزه با مفاسد اقتصادی در گفت‌وگو با «شرق»، اعلام می‌کند رویایی بسیاری از پرونده‌های ارزی با حکمت سامان‌های طراحی‌شده توسط دولت انجام شده است ـ در حالی که مسئله اگر کمشده در دوره‌های قبل هم بوده و هیچ‌گاه این ارزها به کشور بازگردانده نشده. در این دوره حساب و کتاب‌ها دقیق‌تر شده و برای ارزهای دریافتی دادگاه رسیدگی هم تشکیل می‌شود. به گفته او این پرونده‌های اقتصادی اعتماد اتفاقی که محکمه‌پسند می‌خواهد که کارشناسی‌تر باشد. بعضی وقت‌ها به میزان سود ارز کل بوده چیزی است که ما به دلیل همه توانایی در فعال کردن شرکت مطابق قوانین آلمان، با زیان از آن خارج می‌شود. مصوب گفت‌وگو با وکلام پالیزدار درباره برخی اتهامات وارده به وزیر جهاد کشاورزی و معاونانش ـ استاندار خوزستان و رئیس صندوق توسعه ارزی در پرونده هفت‌تپه نیز عنوان می‌کند که برخی تاییدها نوعی انجام وظیفه است و به مفهوم تخلف نیست. او همچنین درباره دیگر مسئولانی که نامشان در پرونده هفت‌تپه آمده است. یادآور می‌شود: برخی دستگاه‌ها کارتابید طرح‌های توسعه‌ای را برعهده دارند و با صندوق توسعه ارزی، منابع ارزی را تأمین می‌کند. بنابراین طبیعی است که در روند تحقیقات قضایی از برخی مسئولان تحقیق شود و این به آن معنا نیست که متهم تحت تعقیب قضایی باشد. در واکنش به بازپس‌گیری صورتهای واگذاری برخی از دارایی‌ها را به منبع برمزایده ست، تقد می‌کند. به گفته او باید شرکت‌هایی که برای آنها طرح واگذاری داریم، به افراد بازنجیره و با اصطلاحا کنندهٔ واگذار شوند. به عنوان مثال در آلمان شرکت‌ها را به قیمت یک مارک واگذار می‌کردند ولی خریدار شرط بنا تعهد می‌کرد که برخی کارها را انجام دهد. این دوره حساب و کتاب‌ها دقیق‌تر شده و برای ارزهای دریافتی دادگاه رسیدگی هم تشکیل می‌شود. به گفته او این پرونده‌های اقتصادی اعتماد اتفاقی که محکمه‌پسند می‌خواهد که کارشناسی‌تر باشد. بعضی وقت‌ها به میزان سود ارز کل بوده چیزی است که ما به دلیل همه توانایی در فعال کردن شرکت مطابق قوانین آلمان، با زیان از آن خارج می‌شود. مصوب گفت‌وگو با وکلام پالیزدار درباره برخی اتهامات وارده به وزیر جهاد کشاورزی و معاونانش ـ استاندار خوزستان و رئیس صندوق توسعه ارزی در پرونده هفت‌تپه نیز عنوان

هم به میان آمده است. آیا این اتهامات صحت دارد؟

ما تا الان سندی رسمی در این مورد نداشتیم و این اتهام را در حد مطبوعات و رسانه شنیدم. بااین‌حال این پرونده در مرجع قضایی در حال رسیدگی است و قطعا هرچه برای نهایی دادگاه بود، قابل استناد و توجه است. اما این را می‌توانم بگویم که به‌هرحال جاهایی مثل برخی دستگاه‌ها کار تابید طرح‌های توسعه‌ای را برعهده دارند با صندوق توسعه ارزی، منابع ارزی را تأمین می‌کند. بنابراین طبیعی است که در روند تحقیقات قضایی از برخی مسئولان تحقیق شود و این به آن معنا نیست که متهم تحت تعقیب قضایی باشد. به‌هرحال همه‌چیز در محکمه قضایی رسیدگی و معلوم می‌شود و باید منتظر رای قطعی دادگاه ماند.

■ درباره ارز دولتی چه پرونده دیگری مطرح است که هنوز رسانه‌ای نشده است؟ واقعا دلارهای دولتی گم شده‌اند؟

نکته‌ای که وجود دارد و همیشه می‌گویم و حتی به مسئولان محترم دیوان محاسبات هم عرض کردم، این است که چرا هیچ‌وقت نمی‌گویید روش حسابرسی‌ای که در خصوص ارز دولتی در جریان اقتصادی کشور انجام داده‌اید، با چه ابزاری انجام می‌شود؟ چرا در زمان‌های گذشته نمی‌توانستیم این مدل از حسابرسی را انجام دهیم؟ ما در چند مقطع دو دهه اخیر بحران ارزی در کشور داشتیم؛ در سال‌های ۹۱ و ۹۲ و حتی در دهه‌های ۷۰ و ۸۰. بااین‌حال هیچ موقع متوجه نمی‌شدیم آن ارزها کجا رفت؟ هنوز هم نمی‌دانیم؛ اما امروز می‌گوییم این اتفاق برای این مقدار ارز افتاده است. دیوان محاسبات از کجا می‌تواند این اطلاعات را استخراج و اعلام کند. غیر از این است که این اطلاعات دریافتی از سامانه‌ها و سیستم‌های نظارتی است که خود دولت ایجاد کرده؟ دیوان محاسبات که خودش اطلاعاتی ندارد؛ از اطلاعات سامانه‌ها و سیستم‌های بانک مرکزی استفاده و نظارت می‌کند و بعد می‌گوید این اتفاقات افتاده است. ما منکر اینکه بخشی از این منابع ارزی به کشور بازنگشته است، نیستیم. به‌هرحال افرادی با سوءاستفاده از شرایط تحریم و حسن‌نظر دولت در اعتماد به آنها، ارز را دریافت کرده‌اند و به خاطر انتفاع نابوده‌اند یا دیوار می‌آورند. فرد مدام می‌گوید ارز را می‌آورم تا جایی که امکان داشته باشد، با این ارز کالا یا معاملات دیگری انجام می‌دهد. بعد در دقیقه ۹۰ پول را به کشور بازمی‌گرداند؛ زیرا اینها حداقل شش ماه مهلت دارند. از این گزارش‌ها هم دو، سه مورد برای ما آورده‌اند که فلانی ارز دریافت کرده و بازنگردانده است. رفتیم، بررسی کردیم و دیدیم درست است که پول را دریافت کرده، ولی هنوز شش ماه فرصت او کامل نشده است. بنابراین بخشی از پرونده‌های ارزی چنین شرایطی دارند. یک‌سری هم منابع قفل شده است؛ ارز که مسیر خود را طی می‌کرده تا به دست فروشنده برسد، به خاطر تحریم در حساب‌ها مانده و مسیر آن بسته شده است. یک‌سری دیگر هم ارز دریافت کرده و کالاهای دیگر آورده‌اند و تخلف کرده‌اند که این دسته از تخلفات در دست رسیدگی است.

■ حجم ارزهایی که به دلیل قفل‌شدن منابع دچار مشکل شده، بیشتر است یا ارزهایی که از آنها سوءاستفاده شده؟

حجم ارزهایی که از آنها سوءاستفاده شده، بیشتر است. برخی افراد فکر می‌کردند این دوره هم مثل دوره‌های قبل است؛ یک کار دیگری با ارزها انجام می‌دهند و کسی هم نیست به عملکرد آنها رسیدگی کند؛ اما دیدند این‌بار و در این دوره و دولت، حساب‌وکتاب وجود دارد و به مسائل رسیدگی می‌شود. نقض هم داریم و منکر آن نیستیم. هنوز در اطلاعات ما در جاهایی نقص وجود دارد. ولی سیستم نوپا و نظارت و توزیع در این دوره قطعا از همه دوره‌ها بهتر و عالی‌تر بوده است. اصل قابل قبول است.

■ در این دوره بیشتر مورد پرسش واقع می‌شود؟

اطلاعاتی که خودمان نوپا بوده، مورد استفاده افراد می‌گیرد. بین این داده‌ها با چه استادی تشکیل می‌شود؟ در همین داده‌هایی که می‌بینید، افراد غیرمحترمی هم هستند و اسمهایشان را نمی‌شناسم که از ترکفاتند و نابوردانند. قاضی از چه کسی اطلاعات گرفته است؟ از سامانه‌هایی که دولت طراحی کرده است. اما بعضی وقت‌ها خود دولت را متهم می‌کنند. از این دفتر دولتی‌ها می‌گویند خودمان دوباره درسر کنترل می‌کنیم؛ چراکه ما اعتماد داشتیم و کفتیم این اضخاصی که از کر فرقه‌اند، سال‌هاست کار اقتصادی می‌کنند و حتما کار دربست و بدون خط و فساد را انجام می‌دهند؛ چون پای منافع ملی در میان است؛ اما حالا که آنها کار درست را انجام ندادند، من مقصر نیستم. مطلق بودیم یا خودمان با دستگاه نظارتی به وضعیت آنها توجه کردیم و به آن رسیدگی کند. اگر ما دفاع بیجا از این افراد کردیم، مقصریم؛ اما این کار را انجام ندادیم. واقعا خود دولت اطلاعات را در اختیار مراجع مسئول قرار داد و شواهد را در طول چند سال اخیر برای تمرکز اطلاعات و ایجاد سامانه‌های اطلاعاتی فراهم کرد. متأسفانه این را کسی نمی‌کوید. بعضی وقت‌ها صرفا خوبی ایجاد می‌شود. اینها برای شوهای صحیحی نیست. من نیز اطلاعاتی درباره فساد‌هایی که در کشور هست، در اختیار دارم. اگر بیایم و بی‌موقع آن را توضیح بدهم و آنها را تشریح کنم، غیر از اینکه ذهن مردم را مشغول و مغشوش کند، کار دیگری کرده‌ام؟ اگر این افراد اینت خیر داشته باشند، تلاش می‌کنند مسیرهای بزرگ موجود را اصلاح کنند. پیشگیری مسبب‌به بهتر از درمان بهتر است. اگر قرار است اطلاعات باشد، باید صاحب کار بداند. مردم کوچه و بازار اگر این اطلاعات را بدانند، کاری از دستشان برنمی‌آید. فقط بی‌اعتمادی ایجاد و خاطرشان مکدر می‌شود؛ اما اگر رئیس‌جمهور محترم، رئیس محترم قوه قضائیه، رئیس محترم مجلس، نمایندگان مردم و وزیر مربوطه بدانند، آنها می‌توانند رسیدگی کنند.

■ پرونده‌های ارزی خرد‌وجدیت زیادی به همراه داشته است. در پرونده هفت‌تپه که اخیرا در جریان است. درباره نقش برخی مسئولان ذی‌ از جمله وزیر جهاد کشاورزی و معاونانش چقدر به کمشده کرده‌اند به میرعامل هفت‌تپه از دولتی تعلق بگیرد. این موضوع صحت دارد؟

آن زمان که هفت‌تپه آنها برای خرید تراکتور، وارات شان‌آلات، تجهیزات و امکانات به ارز نیاز داشتند و باید این مبالغ در اختیار آنها قرار می‌گرفت. بنابراین اعلام و تایید این مسئله از سوی وزارتخانه یا سازمان مسئول به مهلوم توسیه نیست بلکه معاینان انجام وظیفه و ماموریت قانونی آن دستگاه است. وارتخانه‌های ذی‌ربط نه فقط برای هفت‌تپه بلکه به همه بخش‌هایی که برای توسعه تولید و خدمات در حوزه کشاورزی و صنایع غذایی و... می‌خواستند، ارز اختصاص دادند‌اند. اگر قرار بود وارداتی انجام دهند و امکاناتی خریداری کنند، وظیفه وارتخانه این بود که اسمه‌ایت که اعلام کند طرح توسعه آنها مورد توجه ساست و بنابراین می‌توانند از منابع ارزی استفاده کنند.

■ این وزارتخانه‌ها و جاهایی که به آن اشاره می‌کنید، وظیفه ندارند که نظارت شدت تا ارزها منحرف نشود؟

اینجا وظیفه نظارت نیز برعهده بانک عاملی است که ارز را پرداخت کرده است. برای همین هم پرداخت ارز متوقف شده است. بانک عامل ارز را می‌دهد و بعد بررسی می‌کند که این تبت سفارش خدمت است که ارز بدهیم یا نه. کلا در کمرک است اما در یه. همه دستگاه‌ها در حوزه ماموریت‌های ذاتی خودشان در تخصیص ارز وظیفه داشته‌اند و طبیعتا باید بیاگیم به‌شان.

■ در پرونده هفت‌تپه نام برخی مقامات استانی یا وابستگان آنها مطرح شده است. آیا تصمیمات آن دوره مصداق رفتارهای فساد‌زا بود؟

این موضوع به دو دیدگاه اقتصادی دولت در مقاطع مختلف برمی‌گردد. درواقع نوع منش اقتصادی در دو مقطع در بانک مرکزی متفاوت بود. زمانی که قیمت ارز بالا و پایین می‌رود، یک روش بود که می‌گفت درواقع اینکه شده ارز بالا و پایین می‌رود، یک روش بود که تقاضا را با عرضه فراوان از بین ببریم؛ غافل از اینکه حجم نقدینگی زیاد است و عطش برای ارز افزایش می‌یابد. آیا می‌توانیم این تقاضا را بسامبر بدهیم؟ موارد عرضه می‌کنند، تقاضا زیاد می‌شود هم بعد زیاد می‌شود. مثل کسی که آب‌نمک می‌خورد و میل به خوردن آب از دو افزایش می‌یابد. این رفع عطش نمی‌کند. برخی مدیران بانکی در آن مقطع به خاطر این رفتار مورد اتهام قرار گرفتند؛ اما مدیریت جدید بانک مرکزی از روش دیگری استفاده کرد و جلوی عطش را گرفت. عرضه ارز را انجام نداد. ریال را کنترل کرد. با استفاده از ابزاری که داشت. ازجمله قانون پول‌شویی، توانست ریال را کنترل و سرعت چرخش ریال را در کشور کم کند. وقتی سرعت چرخش پول کاهش می‌یابد، زمینه سوءاستفاده هم کم می‌شود.

زمانی یک نفر با یک سیم‌کارت و پوز بانکی هر چند میلیون تومان که می‌خواست، می‌توانست جابه‌جا کند؛ اما محدودیت گذاشتند با مثلا گفتند هر کارت بانکی در نهایت ۵۰ میلیون تومان در روز می‌تواند خرید کند. یکباره بخشی از چرخش‌ها کم شد. درحال‌حاضر تبادلات مالی از سطحی بالاتر را باید اظهار کنید. این مربوط به قانون مبارزه با پول‌شویی است. باید بورد اعلام کنید که این پول بابت چه چیزی جابه‌جا می‌شود. این قانون است. روش جدید بانک مرکزی در واقع توانست سرعت چرخش ریال را تا حدی کاهش دهد.

■ چه تعداد از پرونده‌های قضائی منجر به صدور حکم شده است؟

این آمار را باید از دستگاه قضائی بپرسید که دارد طبق وظیفه‌اش و اذنی که از مقام معظم رهبری گرفته، به پرونده‌های مفاسد اقتصادی به صورت خاص رسیدگی می‌کند. البته بهتر است پرونده‌های اقتصادی از ابتدا به صورت دقیق رسیدگی شوند. در برخی پرونده‌ها روز اول که تشکیل می‌شوند. ابعاد قضایا و مسائل ظریف حقوقی آن دیده نمی‌شود. به‌هرحال پرونده‌های فساد اقتصادی یا پرونده‌های جناحی و کیفری دیگر فرق می‌کند. پرونده‌های اقتصادی حتما ادله محکمه‌پسند می‌خواهد که کارشناسی‌تر باشد. بعضی وقت‌ها می‌بینیم روز اول موجی درست می‌شود که بعد نمی‌شود آن را جمع کرد. باید بتوانیم جواب افکار عمومی را بدهیم.

■ در گزارش تفریغ بودجه ۹۷ اشاره شده است که ۹۹ ثبت سفارش بالای پنج میلیون دلار با ارز دولتی داشتیم که هیچ وارداتی نداشته‌اند. ثبت سفارش‌ها حدود یک‌میلیارد و ۱۰۰ میلیون دلار برآورد می‌شوند. ارزهایی که ثبت سفارش شده‌اند و کالا وارد نشده است. مربوط به کدام بخش‌هاست؟

مفهوم ثبت سفارش این است که متنمز متنج به واردات شود. خیلی اوقات ثبت سفارش‌هایی می‌شود که مشکلی ندارد. فرد ۱۰ ثبت سفارش می‌کند.

■ اگر ارز را دریافت کند و کالا به کشور وارد نکند، وضعیت چگونه است؟

در چنین شرایطی تخلف رخ داده؛ اما باید بدانید ثبت سفارش چند مورد است. بعد از ثبت سفارش باید دید که از تخصیص داده شده است؟ آیا تأمین هم شده است؟ اینها خیلی مهم است. واژه‌ها و مفاهیم را باید دقیق دید و تحلیل ارائه کرد. گاهی ثبت سفارش شده و ارز هم تخصیص داده شده، ولی ارز تأمین نشده است؛ یعنی عمل هیچ اتفاقی رخ نداده است. گاهی ارز تأمین هم می‌شود؛ اما آیا به دست خریدار رسیده است؟ دوباره ارز در خارج گیر می‌کند. بحث ارز و ثبت سفارش خودش چند مرحله دارد. گاهی من ثبت سفارش می‌کنم که مفهومش تقاضا برای واردات است. باید دید با چند ثبت سفارش موافقت می‌شود. بعد از آن ارز تخصیص داده می‌شود. باید دید چه ارزی تخصیص داده می‌شود. فرد بورو می‌خواهد؟ چون بورو نداریم، رویه هند سه تا تخصیص می‌دهیم. بنابراین ارز تخصیصی رویه هند می‌شود. حالا این رویه هند تخصیص است. هنوز باید منتظر تأمین آن مانده. اگر تأمین هم باشد. باید رویه هند را تبدیل کند به اروپا؛ چون به تجویز ملا وارد‌کننده دارویی بدهد. این خودش روند طولانی دارد. ملغمه‌ای درست می‌شود که بررسی آن دشوار است.

■ انحرافات ارزی بیشتر در کدام حوزه بوده است؟ بیشتر در حوزه غذا و داروگزارش شده یا در سایر بخش‌ها بوده است؟

این را حداقل در سایر بررسی نکردیم. حوزه‌بندی نکردیم که ببینیم در کدام بخش بیشتر بوده است؛ اما باید به واژه‌ها خیلی دقت کرد. همین تخصیص، تأمین و ورود کالا که عرض کردم، به آرتا تأمین هم کرده‌ایم. فرد بیورو می‌خواسته است ما به او رویه داده‌ایم. اگر برای دردمل همین وارد‌کننده‌ای که سالم کار می‌کند بنشینید، می‌بینید که رویه هند تا به بورو دیتبل شود. چه هزینه بالایی را به وارد‌کننده تحمیل می‌کند. این را چه کسی می‌خواهد بپردازد؟

■ پرونده خورد‌و خیلی سرسوخت‌ها را داشت. در پرونده سایپا، میزان به شد حکم شد. پرونده شد. یکی از پرونده‌ها این شرکت مدعی است در سال ۹۶ که مدیر بوده است. بازار این‌کوب نبوده و همه چیز آرام بود. او می‌گوید نمایندگی که به اعدام صادر شده، رتبه ۱۰ در میان نمایندگی‌های با کیفیت برتربرتر را داشته است و سایر نمایندگی‌ها نتوانسته شده‌اند. دلتان سوخت؟

در موضوع خودرو تا عید ۹۷ در خودرو این مسائل را نداشتیم. واقعا این‌گونه نبود. بعد از ۹۷ تحریم‌ها شروع شد و با تحریم‌های خودرویی در پاییز ۹۷ این اتفاقات رخ داد. تا سال ۹۶ که طرح فروش اقساطی با شرایط خیلی زیاد می‌گذاشتند و مردم هم نسبتا راضی بودند و بازار نیز آرامش داشت. به‌هرحال تحریم در تخلفات خودرو و پرونده‌های این حوزه اتفاق افتاده از سوی مرجع قضائی اطلاع‌رسانی شده و مابقی موضوعات نیز در حال رسیدگی است.

■ طبق قانون، فروش سبدی مجاز است. اگر رارت داریم چرا جلوی فروش سبدی را نمی‌گیریم؟

اینکه افرادی در مقطعی تصمیم می‌گیرند فروش سبدی راه بیندازند، به‌هرحال این مدل از فروش، آسیب‌ها و انحراف‌های خاص خودش را دارد؛ مثلا به یک نمایندگی خودروی کم‌متقاضی می‌دهید و به یک پرمتقاضی. اینها رانت‌ها و سوءاستفاده‌هایی است که می‌تواند وجود داشته باشد. خوبم معتقدم فروش سبدی، فروشی استاندارد و عادلانه نیست؛ زیرا ما می‌آییم چندصد نمایندگی را زیر نظر ۱۰ تا ۱۵ نمایندگی دیگر قرار می‌دهیم و این سوءاستفاده است. این قسمت‌ها در فروش‌های سبدی بود. با اینکه خودروهایی را که خوب فروش می‌رفت، فقط به یک نمایندگی دادند. افرادی که به اعدام صادر شده‌اند، بیشتر خودروهای پرفروش را می‌گرفتند. در سال ۹۶ هم تقاضا برای خودروهای پرمتقاضی و خودروهای کم‌متقاضی یکسان نبوده است.

■ فروش طبق قانون انجام می‌شود؛ چرا قانون اصلاح نمی‌شود؟

فروش سبدی یک روش است و قانون نیست؛ در ضمن ما از سال‌های ۹۶ و ۹۷ به بعد فروش سبدی نداریم.

■ دولت قصد دارد هیکو را از بخش خصوصی پس بگیرد و به ایمیدرو واگذار کند. این بازیس‌گیری مجموعه‌های واگذارشده می‌تواند فسادزا باشد؟

من در ادامه درباره روند اقدامات صحبت می‌کنم. اما بحث مهم‌تر این است که هیکو یک جزء از کل است. ما بحث اصل ۴۴ قانون اساسی و بحث خصوصی‌سازی را داریم. مقام معظم رهبری یک قانون عالی و مترقی را ابلاغ فرمودند اما از آنجایی که ما همیشه قوانین خوبی داریم اما مجری خوبی نیستیم؛ به خاطر یک‌سری نگاه‌ها در هیچ مقطعی نتوانستیم آن‌طور که شایسته است خصوصی‌سازی را اجرائی کنیم تا موتور حرکتی در حوزه اقتصاد کشور ایجاد شود. این عملکرد نامناسب به همه مقاطع مربوط می‌شود و به یک دولت یا یک دوره خاص هم مربوط نیست. ما نتوانستیم قانون را به نحو احسن اجرا کنیم و عملکردها باعث به‌وجودآمدن شائبه‌هایی شده است. این شائبه‌ها را یک جایی فساد می‌نامند. یک جایی می‌گویند رانت ایجاد است و یک جایی هم می‌گویند سوءاستفاده رخ داده است و... در واقع هر جایی خصوصی‌سازی صورت گرفت، بعدش می‌بینید چندین و چند پرونده به‌حق یا به ناحق درست شده است. نتایج بخشی از پرونده‌هایی که درست شده، چیزی نبود که ازابتدا اظهار می‌کردند. با دانشی که خودم دارم و با تجربه کاری و مطالعاتی که داشته‌ام، اعتقاد دارم قطعا و یقینا موتور حرکتی اقتصاد کشورها، بخش خصوصی است. دولت‌ها در هیچ مقطعی و در هیچ کشوری توانایی ایجاد حرکت اقتصادی مولد، توسط خود را ندارند. دولت‌ها می‌توانند سیاست‌گذار خوبی در همه مدل‌های اقتصادی دنیا باشند، حتی ناظر خوبی باشند، اما هیچ وقت مجری خوبی نبوده‌اند. اگر دولت‌ها قرار بسود در حوزه اقتصاد و جریان اقتصادی مجری خوبی باشند. کشورهای سوسیالیستی و کمونیستی می‌توانستند نمونه و الگوی تجربه موفق این موضوع باشند. در حالی که هیچ یک از سیاست‌های اقتصادی سوسیالیستی در این سال‌ها به نتیجه نرسیده است. بارزترین آن وضعیت بلوک شرق و شوروی است. حتی چین که امروز غول اقتصادی دنیاست، خصوصی‌سازی در آن صورت گرفته است و بخش‌های خصوصی قوی که با دولت هماهنگ هستند و سیاست‌های خود را با دولت هماهنگ می‌کنند، در کشور شکل گرفته‌اند. درست است که نظام تک‌ح